

альных особенностей : автореферат дис. ... канд. пед. наук. – Киев, 1996. – 24 с.

3. Новиков А.А., Пилюн Р.А., Барон Л.А. О проведении соревнований по новому регламенту схваток / А.А. Новиков // Спортивная борьба: Ежегодник. – М. : ФиС, 1990. – С. 9–10.

4. Платонов В.Н. Современная спортивная тренировка / В.Н. Платонов. – К. : изд-во «Здоровье», 1994. – 336 с.

5. Barth, B., Kirchgassner H. Ansätze zur Analyse des Zweikampfverhaltens. – Theorie und Praxis der Körperkultur, 1984, № 7, s. 526–533.

6. Суханов А.Д. Современные тенденции в практике судейства соревнований и их влияние на методику подготовки квалифицированных борцов : автореф. дис. канд. пед. наук / А.Д. Суханов. – М., 1998. – 25 с.

7. Венглинский Г.П. Отбор судей по спортивной борьбе к соревнованиям высокого ранга : автореф. дис. канд. пед. наук / Г.П. Венглинский. – М., 1987. – 27 с.

8. Перевицкий И.С. Подготовка квалифицированных борцов греко-римского стиля с учетом субъективизма судейства : автореф. дис. канд. пед. наук / И.С. Перевицкий. – М., 2007. – 26 с.

УДК 377(493)

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БЕЛЬГІЇ ЗА ЧАСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Закаулова Ю.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри іноземних мов

*Інститут гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»*

Зінчук І.В., викладач
кафебри іноземних мов

*Інститут гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»*

На основі комплексного компаративного дослідження висвітлено особливості розвитку системи професійної освіти Бельгії на усіх її рівнях, визначено основні тенденції її розвитку, вивчено та конкретизовано роль і особливості професійної освіти у сучасному суспільстві знань, систематизовано й узагальнено передумови становлення цієї системи. Визначено специфіку реалізації початкової професійної освіти в умовах загальноосвітньої школи трьох бельгійських спільнот, особливості функціонування вищої освіти неуніверситетського рівня Бельгії в умовах євроінтеграції, основні напрями реформування професійної освіти Бельгії університетського рівня в умовах євроінтеграційних процесів. Проаналізовано змістовий компонент навчальних програм освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, магістра, доктора, операційний компонент навчання провідних бельгійських університетів.

Ключові слова: *євроінтеграція, Бельгія, фламандомовна, німецькомовна, франкомовна спільноти, розвиток системи професійної освіти, рівні системи професійної освіти.*

На основе комплексного компаративного исследования определены особенности развития системы профессионального образования Бельгии на всех его уровнях. Изучена роль профессионального образования в современном обществе знаний; систематизированы исторические предпосылки формирования и основные принципы функционирования и развития современной системы профессионального образования Бельгии. Раскрыта сущность двуциклической структуры образовательно-квалификационных уровней бакалавра, магистра и ученой степени доктора в условиях бельгийского университета. Исследованы принципы составления образовательных программ.

Ключевые слова: *евроинтеграция, Бельгия, фламандоязычное, немецкоязычное, франкоязычное сообщества, развитие системы профессионального образования, уровни системы профессионального образования.*

Zakaulova Yu. V., Zinchuk I. V. DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION AND TRAINING IN BELGIUM IN THE TIMES OF GLOBALISATION

The article provides detailed analysis of the system of professional education in Belgium progressing and restructuring at different levels, namely, initial vocational education and training level, non-university higher professional education and training level, academic education level. Also, the author highlights the basic periods in the development in Belgian system of professional education. Close attention is paid to the phenomenon of non-university higher professional education and training. The essence of the two-cycle system of Bachelor and Master Degrees is explained together with the way of how to obtain Doctoral Degree at the universities of Belgium.

Key words: *European integration, Belgium, Flemish community, German-speaking community, French-speaking community, development of professional education and training system, levels of professional education and training system.*

Постановка проблеми. Метою євроінтеграційних та глобалізаційних процесів впродовж останніх десяти років є створення інтелектуального, полікультурного, інформаційного, постіндустріального суспільства. Серед ключових інструментів досягнення визначеної мети є чітко сформована стандартизована система професійної освіти, якій притаманні структурна логічність, наступність, неперервність та доступність для представників різних верств населення, вільних у виборі навчального закладу та освітнього напрямку. Основним завданням системи професійної освіти є якісна підготовка фахівців із відповідним рівнем компетентності й готовністю до інтеграції у виробничий процес певної галузі промисловості, прагненням до професійного саморозвитку тощо.

На сучасному етапі в Україні відбувається реформування системи професійної освіти, яке викликане динамічними якісними змінами в європейському і світовому освітньому просторі, розвитком ринкової економіки, нестабільною політичною ситуацією у світі, глобальною економічною кризою останніх років, браком у державі кваліфікованих професійних кадрів, здатних раціонально застосовувати професійні знання в умовах сучасного ринку праці, значною кількістю фахівців, що потребують перекваліфікації.

За часів глобалізації зарубіжний досвід становлення освітніх систем є надзвичайно корисним джерелом інформації для визначення провідних напрямів реформування національної системи професійної освіти України. Розвиток системи професійної освіти Бельгії ґрунтується на комплексній інтеграції міжнародних тенденцій розвитку освіти та національних освітніх традицій, в основу яких покладено особливості складного історичного становлення й соціального поступу країни, принципи полікультурності, професійно-орієнтованого навчання і систематичний моніторинг якості освіти державою. Оскільки Бельгія є країною-новатором із питань розв'язання проблеми модернізації системи професійної освіти і однією з перших держав Європейського Союзу здійснила спроби втілення основних положень Болонської декларації з метою оптимізації національної освітньої системи, вивчення досвіду цієї країни є корисним для формування й оптимізації системи професійної освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років українськими науковцями проводились дослідження в галузі порівняльної педагогіки (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, І. Василенко, Н. Лавриченко, М. Лещенко, Т. Ліхневська, О. Матвієнко,

О. Мілова, І. Миськів, Н. Муқан, Н. Мороз, О. Овчарук, О. Пічкарь, Г. Погромська, Л. Пуховська, А. Сбруєва, А. Соколова, Л. Чорна, Л. Юрчук).

Важливим для проведення дослідження виявився аналіз праць зарубіжних науковців, що висвітлюють теоретичні засади розвитку системи професійної освіти Бельгії (М. Буверне Де Бі (M. Bouverne-De Bie), Ф. Лаєверс (F. Laevers), П. Міхельсенс (P. Michielsens)); проблеми соціалізації особистості у навчальному процесі (М. Депаєпе (M. Deraepe)); історію та теорію педагогіки, історію педагогічних досліджень (П. Смейєрс (P. Smeyers)); професійну підготовку вчителів (Р. Вандерштраєтен (R. Vanderstraeten), П. Дондт (P. Dhondt)) тощо.

Аналіз науково-педагогічних праць зарубіжних і вітчизняних дослідників засвідчив відсутність комплексного вивчення особливостей розвитку системи професійної освіти Бельгії в контексті європейського освітнього простору, хоча окремі аспекти цього питання розглядали Н. Журавська, К. Корсак, А. Лігоцький, О. Матвієнко, О. Огієнко [1; 2; 3; 4; 5].

Недостатнє теоретичне і практичне вивчення проблеми, об'єктивна необхідність аналізу зарубіжного досвіду реформування системи професійної освіти за умов глобалізації та інтелектуалізації європейського суспільства зумовили актуальність вивчення системи професійної освіти Бельгії, особливостей її розвитку й функціонування.

У своєму дослідженні спираємося на вчення відомих українських вчених, що висвітлюють основні положення розвитку професійної освіти (С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Матвієнко, В. Нейдинг, Н. Нічкало, О. Романовський, А. Сбруєва); організації та оптимізації навчальної діяльності (В. Кириченко, В. Кожевников, В. Тюріна, О. Шупта); професійної підготовки та діяльності педагога (О. Галус, О. Дубасенюк, Н. Журавська, Т. Кучай, М. Лещенко, Н. Муқан, Л. Пуховська); формування компетентності фахівців (В. Берека, К. Корсак, А. Чабан); історії становлення української та зарубіжної педагогіки (А. Джуринський, В. Кравець, Г. Рідкодубська, О. Янкович); професійної орієнтації (А. Кальянов), стратегії реформування освітньої системи в Україні й за рубежом (Л. Онищук, Н. Подлевська, Л. Султанова); методології педагогічних досліджень (Н. Бідюк, О. Вознюк, Б. Вульфсон, Т. Кошманова); неперервності освіти (Т. Десятов, Л. Романишина), педагогіки вищої школи (А. Алексюк, Н. Петрук, І. Руснак, П. Сікорський).

Постановка завдання. З огляду на вищезазначене, можна сформулювати мету

роботи, яка полягає у виявленні особливостей розвитку системи професійної освіти Бельгії, її реформування в умовах європейської інтеграції та обґрунтуванні можливостей використання прогресивних ідей досвіду Бельгії в системі професійної освіти України, зважаючи на особливості національної системи освіти й освітні реалії в Україні.

Відповідно до мети, виокремлено завдання дослідження, серед яких: визначення ролі і значення професійної освіти у сучасному суспільстві знань; характеристика передумов й здійснення періодизації становлення системи професійної освіти Бельгії; оцінка можливостей забезпечення початкової професійної освіти в умовах загальноосвітньої школи фламандомовної, німецькомовної та франкомовної спільнот Бельгії; вивчення функціонування системи вищої освіти неуніверситетського й університетського рівнів у Бельгії; обґрунтування можливостей застосування прогресивних ідей бельгійського досвіду для розвитку системи професійної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у висвітленні особливостей розвитку системи професійної освіти Бельгії на усіх її рівнях (початкової професійної освіти в умовах загальноосвітньої школи та спеціалізованих закладів фахової освіти; вищої професійної освіти неуніверситетського рівня в умовах вищого навчального закладу неуніверситетського рівня (університетського коледжу/вищої професійної школи), академічної професійної освіти в умовах університету) в умовах євроінтеграційних процесів та за часів глобалізації. Авторами вивчено та конкретизовано роль і значення професійної освіти у сучасному суспільстві, проаналізовано результати попередніх досліджень, присвячених розгляду окремих аспектів розвитку системи професійної освіти Бельгії, здійснено авторську періодизацію становлення системи професійної освіти Бельгії і виявлено основні тенденції її розвитку, систематизовано й узагальнено передумови становлення сучасної системи професійної освіти Бельгії, особливості реалізації початкової професійної освіти в умовах загальноосвітньої школи фламандомовної, німецькомовної та франкомовної спільнот, особливості функціонування вищої освіти неуніверситетського рівня Бельгії в умовах євроінтеграції, основні напрями реформування професійної освіти Бельгії університетського рівня в умовах євроінтеграційних процесів, змістовий та операційний компоненти професійної освіти освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, магістра, доктора, удосконалено особистісні та професійні характеристики сучасного фахівця, підготовка якого здійснюється на різних рівнях системи професійної освіти з урахуванням особистісно-орієнтованого, компетентнісного, практико-орієнтованого та міждисциплінарного підходів до організації навчального процесу. Дістали подальшого розвитку положення про удосконалення діяльності закладів системи професійної освіти, ідеї розробки ефективних навчальних програм освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, магістра, доктора, шляхи оптимізації сектору професійної освіти [7].

Дослідження показало, що феномен професійної освіти відображає результат багатогранного й складного процесу освоєння спеціальності, що передбачає соціалізацію та неперервне індивідуально-особистісне й компетентнісне зростання індивіда в умовах освоєння професії. Досліджуються різні аспекти змісту, функцій та принципів розвитку системи професійної освіти, основне завдання якої – підготовка й становлення кваліфікованого фахівця, що володіє необхідним рівнем компетентності для виконання відповідних професійних функцій.

Системі професійної освіти Бельгії притаманні принципи полікультурності, мобільності та неперервності. У сучасному суспільстві знань роль професійної освіти полягає у забезпеченні відповідного рівня знань з обраної спеціальності й у повазі до індивідуальної культурної приналежності особистості. Пріоритетною стає можливість обміну між Бельгією та іншими європейськими державами академічним досвідом організації навчальних програм, наукових доробків, мобільності науково-педагогічних працівників та студентства. Неперервність процесу професіоналізації особистості, що розпочинається на рівні середньої освіти й триває впродовж життя, зумовлена необхідністю в оновленні та перепідготовці фахівців і вихованні нового покоління кваліфікованих працівників, здатних задовольнити економічні потреби країни.

У процесі дослідження встановлено, що використовуються кілька підходів до розвитку системи професійної освіти Бельгії. Відповідно до компетентнісно-орієнтованого підходу, освоєння спеціальності є неперервним процесом оволодіння необхідним комплексом компетентностей і формування бажання розширювати власний досвід, ефективно використовувати його у виробничій діяльності. Поняття «компетентність» інтерпретують як здатність особи сприймати й задовольняти вимоги ринку праці та соціальні запити населення, а також як

комплексну характеристику особистості, що здатна творчо вирішувати професійні завдання в реальних робочих умовах. Встановлено, що прагнення фахівця до самовдосконалення, саморозвитку та підвищення власної компетентності є визначальними для якісної продуктивної діяльності. Таким чином, набуває актуальності особистісно-орієнтований підхід до розвитку системи професійної освіти, спрямованої на особистісне становлення фахівця. Комфортне навчальне середовище, перспективи подальшого професійного зростання та гнучкі й доцільні навчальні програми сприяють професіоналізації особистості. Дослідження довело, що для раціоналізації змісту навчальних програм у системі професійної освіти Бельгії використовуються міждисциплінарний та інтегративний підходи. Метою першого є поєднання різних спеціальностей задля формування якісно нових професій та оптимізації процесу підготовки фахівців згідно з сучасними вимогами ринку праці. Інтегративний підхід, у свою чергу, передбачає інтеграцію гуманітарних і технічних дисциплін, формування узагальненої системи знань, навичок і вмій із метою всебічного розвитку фахівця.

Становлення освітньої системи Бельгії відбувалося за складних умов, що виражалося у спробах уряду стабілізувати структуру навчання й фахової підготовки педагогів, розробити нові навчальні програми. Після здобуття Бельгією незалежності у 1831 р. ситуація в освітній сфері значно погіршилася через брак коштів та вагомий вплив католицької церкви, яка перешкоджала поступу світської освіти на теренах країни. Прийняття відповідного законодавства свідчило про спробу сформувати відкрити, гнучку й демократичну систему освіти з оновленими навчальними програмами.

З'ясовано, що основні реформи у галузі професійної освіти відбувалися у період 1860–1960 рр. за часів індустріалізації, формування трудового сектору, що зумовило необхідність підготовки робітників за допомогою розвитку системи професійно-технічної та фахової освіти, оновлення системи середньої професійної освіти шляхом введення індивідуальної системи оцінювання у професійній школі, визначення переліку кваліфікацій і навчальних дисциплін за активної участі підприємств та представників бізнесу й остаточного затвердження терміну тривалості середньої професійної й фахової освіти, організованої відповідно до перехідного й кваліфікаційного напрямів.

Наприкінці XX – початку XXI ст. виникає необхідність освоєння актуальних на ринку

праці спеціальностей, розширення практичного компоненту навчальної програми, неперервності професійної освіти й розвитку відповідного рівня компетентності.

На основі вивчення історичних передумов становлення системи професійної освіти Бельгії розроблено її періодизацію: 1) 1814–1831 рр. – період становлення системи професійної освіти Бельгії в умовах нідерландського правління державою; 2) 1831–1878 рр. – період формування системи професійної освіти в умовах становлення й розвитку незалежності країни; 3) кінець XIX – початок XX ст. – період оптимізації та гуманітаризації професійної освіти; 4) 50-і рр. XX ст. – період протистояння ідеологій та поглядів у системі професійної освіти; 5) 1970–1993 рр. – період децентралізації управління освітою; 6) 1994–2000 рр. – період реформування сектору середньої та початкової професійної освіти; 7) з 2001 р. – період розвитку системи професійної освіти в контексті глобалізації.

Отже, перебуваючи у стані розвитку, система професійної освіти Бельгії є соціально-педагогічним інститутом неперервної професійної підготовки фахівця сучасного зразка, що володіє відповідним переліком компетентностей і усвідомлює власну суспільну роль.

У другій половині XX ст., завдяки закону про рівні освіти, врегулюванню міжшкільних відносин, забезпеченню права вільного вибору власної освітньої траєкторії громадянина, система професійної освіти та підготовки фахівців у Бельгії зазнала суттєвих змін. Серед структурно-функціональних особливостей системи середньої й початкової професійної освіти Бельгії варто виділити її багаторівневність та різноплановість. Передусім, професійна освіта, спеціалізована освіта, фахова освіта доступні громадянам вже на рівні загальноосвітньої школи, яка формує підґрунтя для подальшого здобуття професії у вищому навчальному закладі. Окрім загальноосвітньої школи, на теренах держави функціонують навчальні заклади середньої спеціальної та початкової фахової освіти, які дають можливість молоді здобувати потрібну кваліфікацію, поєднуючи навчання з трудовою діяльністю на підприємствах.

Провідною рисою системи професійної освіти Бельгії є те, що формування майбутнього фахівця розпочинається ще на рівні дошкільної та початкової освіти. Адже формування цілісної, всебічно розвиненої особистості, яка усвідомлює свою соціально-культурну приналежність і володіє достатнім обсягом знань, є основною педагогічною метою дошкільного виховання та початкової школи.

Визначено, що особливостями організації вищої неуніверситетської професійної освіти є її функціональність і доступність. Вищий навчальний заклад неуніверситетського рівня – вища професійна школа/університетський коледж пропонують навчальні програми різних напрямів підготовки, які є професійно-орієнтованими й готують фахівців безпосередньо до трудової діяльності. Специфічними для цього типу освіти є навчальні програми для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра професійного спрямування, доступ до вищої академічної освіти завдяки перехідним програмам, що дають змогу розпочати навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра в університеті, постійний зв'язок вищої школи з промисловим сектором, що дає змогу поєднати освоєння обраного фаху з виробничою практикою.

Доведено, що особливістю професійної освіти Бельгії є формування особистості майбутнього фахівця на рівні дошкільної та початкової освіти та його подальша орієнтація на неперервний професійний розвиток в умовах загальноосвітньої школи та спеціалізованих закладах фахової освіти. Створення комфортних умов для освоєння спеціальності, формування професійних навичок та розвитку належних професійних умінь, принципи демократизації та гуманізації освітнього процесу, неперервна співпраця освітніх установ із виробничим сектором зумовлюють ефективність системи професійної освіти Бельгії, що здатна забезпечити ринок праці фахівцями, які володіють відповідним рівнем компетентності та легко пристосовуються до соціальних, економічних і політичних умов суспільного розвитку.

Установлено, що основним завданням академічної освіти Бельгії є соціально-культурний розвиток країни. Відповідно до Болонської декларації, забезпечення високого рівня якості освіти та інтеграція освітнього, культурного й економічного простору сприяє зближенню промислового й освітнього секторів [8].

Це спричинено необхідністю підготовки кваліфікованих кадрів, які володіли б відповідним комплексом компетентностей у межах однієї чи кількох професій і потенціалом для подальшого професійного зростання. Активна участь підприємств у процесі підготовки фахівців відображена у систематичній матеріальній підтримці щодо організації комфортних умов для проведення науково-дослідної діяльності, присутності потенційних працедавців під час екзаменаційних сесій для визначення найбільш перспективних випускників, га-

рантії забезпечення робочих місць після завершення навчання.

Структурно-функціональні особливості системи професійної освіти університетського рівня у Бельгії варто розглядати, беручи до уваги присутність на її території франкомовної, фламандомовної та німецькомовної спільнот.

Доведено, що пріоритетами вищої професійної освіти Бельгії є активний розвиток міжнародної співпраці у науково-дослідній та педагогічній сфері, оптимізація схеми фінансування сектору вищої освіти, підвищення якості викладання, що досягається шляхом покращення підготовки педагогічних працівників, тісного зв'язку підприємницького й освітнього секторів, сприяння мобільності науково-педагогічних працівників і студентства, проведення базових і прикладних досліджень, які є гарантом оновлення й підвищення продуктивності освітньої сфери. Навчальні програми укладають з урахуванням міждисциплінарного й компетентнісного підходів, які зумовлюють практико-орієнтоване спрямування навчальної діяльності, інтеграцію дисциплін інженерного й гуманітарного циклів у навчальні програми, освоєння професії шляхом розширення способів викладання однієї дисципліни, що сприяє появі якісно нових спеціальностей.

Гнучка й чітка структура здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра й магістра, з урахуванням програм продовженого навчання, докторантури, заочної, а також індивідуальної форм навчання, курсів підвищення кваліфікації у межах неперервної професійної освіти, можливості навчатися за сумісними навчальними програмами й одержати спільний диплом кількох університетів, дає змогу студенту планувати особистий навчальний графік і поєднувати навчання з професійною діяльністю.

Суспільна роль професійної освіти полягає у поступі демократичного відкритого соціуму шляхом передачі й збереження знань й академічного досвіду. Для оптимального наближення змісту навчальних програм підготовки фахівців до фактичних кваліфікаційних характеристик професій інституції системи професійної освіти систематично аналізують потреби ринку праці, а потенційні працедавці виступають із пропозиціями щодо їх удосконалення [6].

Особливостями організації професійної освіти в умовах університетів Бельгії є її орієнтація на міжнародну співпрацю, повага до полікультурності та національної приналежності, застосування міждисциплінарного й компетентнісно-орієнтованого підходів до змістового та операційного ком-

понентів навчання, інтернаціоналізація освітнього сектору, практичне професійно-орієнтоване навчання, підкріплене міцною науково-дослідною базою, зміцнення зв'язків між професійно-орієнтованим й академічним секторами професійної освіти, організація індивідуальної форми навчання, яка сприяє особистісно-професійному зростанню студента, виведення якісно нових спеціальностей завдяки інтеграції гуманітарних та інженерних наук й обов'язковій присутності гуманітарних предметів у навчальних програмах технічних факультетів.

Таким чином, визначено роль і особливості професійної освіти у сучасному суспільстві знань як процесу професіоналізації особистості, який ґрунтується на розвитку компетентності, що передбачає не тільки освоєння ґрунтовних знань, формування відповідних навичок і розвиток необхідних професійних умінь відповідно до кваліфікаційної характеристики однієї чи кількох професій, а й здатність раціонально використовувати сформовані компетентності для розв'язання проблем у процесі трудової діяльності. На початку XXI ст. професійну освіту вважають потужним ресурсом для розвитку особистості, сучасного суспільства знань, економіки країни та міжнародного економічного простору.

Історичні аспекти є вкрай важливими чинниками, що вплинули на процес становлення системи професійної освіти Бельгії. У попередні століття він супроводжувався формуванням специфіки освітніх традицій країни під впливом різноманітних культурних, політичних, економічних і соціальних факторів. Серед основних передумов становлення і розвитку сучасної системи професійної освіти Бельгії виділено: значний вплив церкви на її розвиток, наявність у країні франкомовної, фламандомовної та німецькомовної спільнот, в юрисдикції яких знаходиться освітній сектор, боротьба за підпорядкування освітніх закладів, прийняття низки законів про обов'язкову освіту і право вільного вибору навчального закладу, надання їй світського характеру, створення ступеневої системи професійної освіти від дошкільної до вищої.

Також аналіз можливостей забезпечення початкової професійної освіти в умовах загальноосвітньої школи фламандомовної, німецькомовної та франкомовної спільнот Бельгії показав, що наскрізною тенденцією є виховання особистості майбутнього фахівця певної галузі економіки країни під час навчання у загальноосвітній школі. Дослідження організації професійної освіти на рівні загальноосвітньої школи фламандомовної, німецькомовної та франкомовної

спільнот дає можливість виокремити спільні ознаки:

- значущість сектору дошкільної та початкової освіти, основним завданням яких є всебічний інтелектуальний, культурний та соціальний розвиток особистості;
- функціонування розгалуженої, порівнявчої системи освіти;
- професійна спрямованість навчання вже у середній школі;
- доступність заочної форми фахової середньої освіти, яку можна поєднувати з професійною діяльністю;
- наявність середньої спеціальної освіти для дітей з особливими потребами;
- інтеграція шкіл з метою розширення можливостей професійного орієнтування;
- сконцентрованість навчального процесу навколо потреб та інтересів учня, на індивідуальному спостереженні за розвитком дитини, з метою реалізації діагностичної, оцінюючої та прогностичної функцій освіти;
- можливість поєднання обов'язкової освіти у загальноосвітній школі й роботи за фахом у старших класах середньої школи;
- наявність додаткового 13-го класу (за вибором учня) загальноосвітньої школи, що охоплює загальну та фахову освіту, навчання на основі часткової зайнятості;
- функціонування центрів фахової освіти й підготовки та Інституту фахового навчання для підприємців у секторі малого та середнього бізнесу.

Вивчення функціонування системи вищої освіти в умовах глобалізаційних процесів у Бельгії дало змогу зробити висновки про існування неуніверситетського та університетського рівнів професійної освіти. На теренах Бельгії функціонують навчальні заклади вищої професійної освіти неуніверситетського рівня – вищі професійні школи (університетські коледжі), що здійснюють підготовку кваліфікованих фахівців для сфери виробництва й соціальних послуг. Специфіка діяльності вищих професійних шкіл Бельгії полягає в тому, що вони пропонують навчальні програми освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра професійного спрямування та бакалавра продовженого навчання, а також забезпечують підготовку студентів із метою подальшого вступу до університетів, що надає можливість для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра, магістра продовженого навчання та наукового ступеня доктора.

Система професійної освіти Бельгії зазнала суттєвих структурних та функціональних змін під впливом розвитку європейського простору вищої освіти. У Бельгії сформовано чітку структуру системи професійної освіти та управління нею на дер-

жавному і регіональному рівнях; реалізується міжнародна співпраця у сфері наукових досліджень; університету відведена роль центру соціально-культурного розвитку; впроваджена порівнева організація освіти та функціонування системи 2 циклів навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра і магістра; використання системи кредитів згідно з ЄКТС; ґрунтування розвитку освіти відповідно до концепцій неперервної освіти тощо [9].

Удосконалення навчальних програм провідних університетів Бельгії ґрунтується на таких положеннях:

- застосування міждисциплінарного, компетентісно-орієнтованого, індивідуального підходу до навчання;

- збільшення обсягу практичного компоненту навчальних програм на основі тісної співпраці із промисловим сектором, що сприяє формуванню у студента готовності до активної самостійної навчальної діяльності та можливості подальшого працевлаштування;

- міжнародна спрямованість навчальних програм, що передбачає наявність сумісних магістерських і докторантських програм, метою яких є підготовка фахівців європейського рівня;

- можливість для студента формувати індивідуальну навчальну програму шляхом доповнення обов'язкових навчальних курсів дисциплінами за вибором;

- збільшення обсягу науково-дослідної діяльності як невід'ємної змістової складової частини навчальної програми тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Обґрунтовано можливості творчого використання прогресивних ідей бельгійського досвіду в Україні. Такі тенденції розвитку системи професійної освіти Бельгії як інтелектуалізація, глобалізація та демократизація освітнього сектору, введення якісно нових спеціальностей завдяки міждисциплінарному й компетентісно-орієнтованому підходам до організації навчальної діяльності, індивідуалізація професійно і практико-орієнтованого навчання у межах неперервної професійної освіти з метою оволодіння необхідним рівнем компетентності, налагодження співпраці освітнього й промислового секторів, взаємний моніторинг професійного попиту й пропозиції

на ринку праці, використання науково-дослідного сектору як обов'язкового джерела особистісного й професійного вдосконалення майбутнього фахівця, позиціонування університету як центру соціально-культурного розвитку регіону і країни загалом доцільно застосовувати в системі професійної освіти й підготовки фахівців України.

З огляду на перспективні шляхи розвитку системи професійної освіти Бельгії й недостатнє вивчення цієї галузі в Україні, окреслюємо подальші напрями дослідження: освіта й підготовка педагогічних працівників в університетах Бельгії; особливості вищої освіти професійного спрямування у межах вищої школи; професійна освіта Бельгії як ключова складова частина неперервної освіти; професіоналізація початкової освіти, демократизація вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Журавська Н.С. Підготовка викладачів-аграрників у вищих навчальних закладах країн Євросоюзу: [Монографія] / Н.С. Журавська. – Ніжин, 2002. – 345 с.
2. Корсак К.В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів: [Монографія] / К.В. Корсак; ред. Г.В. Щокіна. – К.: МАУП-МКА, 1997. – 208 с.
3. Лігоцький А.О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем / А.О. Лігоцький. – К.: Техніка, 1997. – 210 с.
4. Матвієнко О.В. Стратегії розвитку середньої освіти у країнах Євросоюзу: [Монографія] / О.В. Матвієнко. – К.: Ленвіт, 2005. – 381 с.
5. Огієнко О. І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах: Монографія / О.І. Огієнко; ред. Н.Г. Ничкало. – Суми: Еллада, 2008. – 444 с.
6. Stenström M.-L. Strategies for reforming workforce preparation programs in Europe / M.-L. Stenström, J. Lasonen // The Journal of Technology Studies. – 2004. – № 30 (3). – P. 38–43.
7. Towards a History of Vocational Education and Training in Europe in a Comparative Perspective. – Proceedings of the first International Conference (Florence, October, 2002): Vol. II: The Development of VET in the Context of the Construction EC/EU and the Role of Cedefop. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. – 116 p.
8. The EU Contribution to the Bologna Process. – European Communities, 2009. – 32 p.
9. Training and Employment: A European Approach to Lifelong Learning: Goals and Realities. – CEREQ training and Employment Newsletter № 49, October-December, 2002. – 8 p.